

Slovo úvodem

Tato monografie je hlavním závěrečným publikačním výstupem z grantu GAČR „Hlava státu, jeho role, kompetence, vztah ke stranám a veřejnému mínění a způsob jeho výběru v parlamentních a poloprezidentských režimech: ČR v komparativní perspektivě“ (grant 407/04/1151). Řešiteli grantu prof. dr. Miroslavu Novákovi v posledních dvou letech účinně pomohl PhDr. Miloš Brunclík, a je proto uveden jako spolueditor. Kniha se skládá ze tří hlavních částí – první část je teoretická, druhá se zaměřuje na zahraniční případy, třetí pak na český případ. Teoretická část se skládá ze dvou podstatných příspěvků. První z nich, jehož autorem je Mgr. Petr Javůrek, se věnuje charakterizování poloprezidentských režimů z hlediska role prezidenta. Význam této otázky pro téma naší knihy vysvitne, uvědomíme-li si, že je to právě větší pravomoc hlavy státu a jeho přímá volba, co charakterizuje a specificky odlišuje od parlamentarismu poloprezidencialismus. A právě způsobu volby prezidentů se věnuje následující text PhDr. Tomáše Lebedy, Ph. D., předního českého specialisty na volební systémy. Že se těmito dvěma příspěvky příliš nevzdalujeme ani od parlamentních systémů, plyne mimo jiné i z toho, že i některé z parlamentních systémů mají přímo voleného prezidenta a že je fakticky velmi obtížné od sebe odlišit parlamentní a poloprezidentské systémy. Tato skutečnost se jasně projevuje v řadě textů této knihy.

Druhá část, věnovaná vybraným zahraničním případům, začíná analýzou, která se zdánlivě – ale opravdu jen zdánlivě – z tématu této knihy vymyká. O Izraeli se mnoho mluví a píše, ale z hlediska mezinárodních vztahů. Zapomíná se, že Izrael je významný i z hlediska komparativní politologie demokratických systémů. Pokud se mnoha statěmi naší knihy jako nit vine otázka přímé volby prezidenta, Izrael je jedinečný v tom, že v praxi vyzkoušel to, co žádná jiná demokratická země neměla a nemá: přímou volbu premiéra. Tuto zajímavou zkušenost ve své studii analyzuje bc. Pavlína Šulcová, která v ní těží i ze svého akademického pobytu na univerzitě v Haifě. Následuje studie

o postavení prezidentů v politických systémech Polska, Lity a Rumunska z pera Mgr. Petra Javůrka. Je to komparativní text, v němž autor v návaznosti na svou teoretickou analýzu z první části knihy prezentuje metodu, jak operacionalizovat postavení prezidenta, a pokouší se ji s použitím relevantních zahraničních prací aplikovat. Polskému případu se věnuje i následující studie, jejíž autor PhDr. Michal Kubát, Ph. D., je naším předním znalcem na polský politický systém. Další stať, zaměřenou na roli prezidenta ve Francii 5. republiky, napsal dr. Michel Perottino, který je mimo jiné autorem české knihy o francouzském politickém systému. Francie bývá brána za model poloprezidentského režimu a pro téma naší knihy je neocenitelná zejména její zkušenost s tzv. „kohabitací“, tj. soužitím mezi prezidentem jedné politické orientace s premiérem a parlamentní většinou z jiného politického „tábora“. Z hlediska přechodu od poloprezidentského k parlamentnímu systému je zvláště důležitý případ Portugalska. Mgr. Vendula Šorfová, která strávila zimní semestr roku 2005 studiem v Lisabonu a specializuje se na portugalský politický systém, rozebírá ve svém příspěvku měnící se postavení prezidenta v Portugalsku. Doc. PhDr. Lubomír Kopeček, Ph. D., který je předním českým odborníkem na slovenský stranický a politický systém (a nejen na to), se ve svém textu věnuje roli prezidenta na Slovensku. Druhou část uzavírá PhDr. Josef Mlejnek, Ph. D., specialista na politiku středoevropských a východoevropských zemí, svým příspěvkem na téma vysoce aktuální: proměnlivou roli prezidenta na Ukrajině.

Třetí a závěrečná část naší kolektivní publikace jsme nazvali „Český prezident pod lupou“. Nejprve jsme dali slovo doc. JUDr. Janu Kyselovi, Ph. D. Tato kniha je dílem z prací politologů, považovali jsme však za vhodné, aby v ní zazněl i hlas ústavního právníka. Jan Kysela je ústavním právníkem i politologem, a tak je z tohoto hlediska zvláště vhodnou osobou. Jeho příspěvek je nazván „Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní“. Na tuto stať navazuje PhDr. Vít Hloušek, Ph. D., příspěvkem zabývajícím se problematikou přímé volby prezidenta v českém kontextu. Jak známo, český (ani československý) prezident není a nebyl volen přímo, ale Hloušek dává tento princip do kontextu mediálních, politických a politologických debat a pokouší se osvětlit postavení českého prezidenta v historických

souvislostech a posoudit různé varianty jeho volby. Protože sám není stoupencem názoru, že by český prezident měl být volen přímo, zdůvodňuje toto své stanovisko v konfrontaci s odlišnými názory. Následují dva příspěvky PhDr. Miloše Brunclíka, které se zabývají rolí českých prezidentů při vládních krizích a ve sporech o zahraniční politiku. Není třeba zdůrazňovat, že jde o relevantní témata. Pokud jde o současného českého prezidenta Václava Klause, je nejen v České republice, ale i v zahraničí znám svými vyhraněnými stanovisky v otázkách evropské integrace. Tomu se věnují dva další texty knihy, které jsou velmi odlišně koncipované, ale jejichž závěry se vhodně doplňují. Doc. ing. Petr Drulák, Ph. D., se svým spolupracovníkem ing. Vítem Benešem užívají metody analýzy metafor politického projevu dvou českých prezidentů, Václava Havla a Václava Klause. PhDr. Miloš Brunclík v textu napsaném spolu s autorem těchto řádků situuje postoje prezidenta Václava Klause k „euroústavě“ a analyzuje je z politologické perspektivy.

V závěru se řešitel grantu pokouší téma s použitím tezí jednotlivých příspěvků a po diskusích s jejich autory shrnout do širšího kontextu snahy o posílení výkonné moci v parlamentních demokraciích. Není třeba zdůrazňovat, že tato snaha je legitimní právě pro český politický systém, v němž se v podstatě od parlamentních voleb roku 1996 nevládne, jak si toho všiml (avšak až tehdy, když přestal být premiérem) dnešní český prezident Václav Klaus.

Miroslav Novák